

sponsus ejus, qui est Deus benedictus in saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXX.

Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, etc. (Cant. iv, 9).

1. O cor durum, et male durum, in quo verba ista vulnera non generant! Stupidum plane est cor, quod verborum istorum virtutem non persentit, quod non stupet ad dignationem tantam. Quid dignationem dico? etiam plus est. Et quantum esset, si vel dignatio esset? Magna enim res, et omni admiratione digna, si vel dignatur tanta majestas humanam infirmitatem sororis et sponsae impartiri vocabulo. Nunc autem non tam dignatio est quam devotio. Vultis autem devoti et propensi affectus argumentum audire? *Vulnerasti, inquit, cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum.* Cordis vulnus vehementiam designat amoris. O vere dulce cor, quod nostris movetur affectibus ad rependam vicissitudinem dilectionis. Et necessitudo haec, et vicissitudo: necessitudo in sororis et sponsae nomine, vicissitudo designatur in vulnere. Magna necessitudo sororis, sponsae major: illa cognationis, ista dilectionis. Ibi significatur quia de uno sunt: hic, quia unum. Soror est, quia divinae consors naturae: sponsa vero, quia in singularitatem assumpta personae. Expressa plane necessitudinis haec vocabula sunt, quae vel naturam, vel gratiam sonant. Quantum amare oportet, quae tantis affinitatibus foederatam Christo se novit? Quantumcunque amat, non amat, sed redamat. Ipse enim prior dilexit nos (*I Joan. iv, 10*). Amor ad illum noster quantumcunque propensus fuerit, non impenditur, sed rependitur: debitus est, non gratuitus; aequari ei, qui jam impensus est, amori non potest. Et quonam modo mereri potest, quomodo obligare potest qui ne plene quidem solvere sufficit? Non potes, sponsa, amatori tuo vicissitudinem plenam rependere. Ipse tamen non desinit superimpendere. Quod impendit tibi, nondum plene solutum est, tamen obligatum se putat. Quidquid illi rependis amoris, non accipit quasi debitum, sed quasi gratuitum. Quasi provocatum ad dilectionem se persentit, dum cor suum vulneratum fatetur.

2. Quid est hoc miraculi, fratres? Nonne beatam hanc reputatis animam, quae ipsum cor Domini nostri Jesu Christi piis affectibus transfigit et penetrat? Acutus et efficax, et vere violentus affectus ille est, qui tuum, Jesu bone, meretur et movet affectum. Magna et violenta est vis charitatis, ipsum affectum Dei attingens et penetrans, et velut sagitta jecur ejus transfigens. Quid mirum, si regnum caelorum vim patitur? (*Matth. xi, 12*). Ipse Dominus violenti amoris vulnus sustinet. Sed vide quibus jaculis vulneretur. *Vulnerasti, inquit, cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.* Ne parcas, sponsa talibus Sponsum telis appetere. Aspectibus piis quasi spiculis utere. Noli in hoc negotio

remissius agere, noli contenta esse dilectum vulnerare semel, sed concide ipsum vulnere super vulnus. Felix es si sagittae tuae infixae sunt illi, et amores tui militent in Christo, si oculus tuus defixus indefesse sit in illo. Bonum vulnus, de quo virtus egreditur. Tetigit mulier fimbriam, et virtutem de se sensit Christus exire (*Luc. viii, 43-46*). Quanto magis cum cor ejus non leviter tangitur, sed vulneratur, gratiam de se emanare sentit? Vulnus istud non est sine sensu: ideo puri aspectus in illum spicula vibra: reputa illum quasi signum positum ad tales sagittas. Tales favorabiliter excipit, quia tales jacit. Respexit Petrum, et cor ejus percussit, et compunxit ad poenitentiam (*Luc. xxii, 61, 62*). Vulnerati cordis lacrymae dant signa. Denique clementi respectu cor illud vulnerat, quod ad aliquem virtutis movet affectum. Talia in me utinam multiplicet vulnera a planta pedis usque ad verticem, ut non sit in me sanitas. Mala enim sanitas, ubi vulnera vacant quae Christi pius infligit aspectus. Aspectus aspectum provocat: ideo tuo illum tenta vulnerare prospectu. Oculi tui semper ad Dominum, ut amoris tui nutibus capiatur, illaqueetur crinibus.

3. Non tamen dicit, In oculis, et in crinibus, quasi in pluribus, sed quasi in uno: *Vulnerasti, inquit, cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.* Si plures habes oculos, omnes alios claude; ut hoc uno utaris, quo solo dilectum intueri soles, et quo solo vales. Qui directius intueri volunt, alterum oculum claudunt, alterum intendunt, et eum ipsum quo cernunt stringunt, ut stricto efficacius contemplantur acumine. Oculus tuus unus est, si purus est: unus est, si ad plura non est: unus est, si quodam modo simplicatus et strictus et directus in unum est, non fissus, non diffusus, non sparsus in multa. Oculus tuus unus est, si intendis et intueris semper in unum, et in illum unum. Denique si amoris oculus est, unus est. *Unam, inquit, petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum, ut videam voluptatem Domini (Psal. xxvi, 4).* Oculus iste unus est, unum petens, et unum prospiciens. *Et in uno crine colli tui.* Non oportet ut crines fluent, ut sine lege evagentur, et sparsi et errantes oculorum effundantur luminibus. Non decet ut strictus sit oculus, et crinis latus. Oculus enim offenditur, cum crinis effunditur. Si intentio in oculo intelligitur, quid in crine nisi cogitatus designatur? Vis unum habere utrumque, et crinem et lumen, et intentionem et meditationem? Cujus est in lege Domini voluntas ejus, et in ea meditatatur die ac nocte; iste etiam in voluntate uniformi unum possidet oculum, et crinem unum in meditatione. Alioquin, si uniformis et simplex intentio in Deum tibi non fuerit, si cogitationes tuae sine disciplina fluent; intentum retundunt oculum et simplicem intentionis diverberant aciem, et cor dissipant peregrinae et indisciplinatae mentis volutationes. Intentioni purae cogita-

tus respondeat, unus sit, sicut et illa uniformis est. Bonus enim crinis qui fusus non est, non incultus, sed collectus in unum, et collo inhaerens, collo utique illi de quo dicitur: *Collum tuum sicut turris, de qua mille clypei dependent (Cantic. iv, 4).*

4. Collum hoc sacram Scripturam intellige, per quam ad nos divinae nuntia voluntatis verba profuunt. Bene ergo crinis colli, cogitatus assiduus in lege Dei. Ideo colli dicitur, quia omnis cogitatus tuus, omnia sensa tua et intellectus tuus sacro non debent praedjudicare sermoni, sed ex ejus praescripto pendere, et prodire ab ipso. Quod si divisi et quasi lacerti sunt crines tui, et nihil in se compositionis habentes; collo licet inhaereant, non tamen placent sponso, nec ejus cor vulnerant; non movent affectum, nec gratiam merentur. Utrumque exigit, ut et cuncti sint, et collo inhaereant, et obtineant in se tam ordinem, quam auctoritatem. Quid enim proficis, si meditationes tuae in lege Dei sint, et ipsae, in se ipsis sine lege sint? Sine lege sunt, quae sine ordine sunt, et passim feruntur. *In uno, inquit, crine colli tui.* In collo, sacri sermonis auctoritas intelligitur, quae cogitationes informet: ordo autem in unitate. Bonus enim ordo, ubi colliguntur in idipsum, et feruntur in unum, et in unum illud quod non aufertur. Vel ideo dicit, *In uno crine colli tui,* ut liberam et revelatam significet sponsae faciem. Crines enim pro velamine habentur. Vult ergo in sponsa exertam et revelatam faciem ad speculandam gloriam Dei, ad intendendum sine offensione oculum contemplationis: ideo commendat crines compositos, et reductos a vultu ad collum.

5. Quid hoc in una singulariter intelligimus anima? Derivemus hunc sensum ad Ecclesiae statum. Gracius est enim quod commune est. Denique nihil sponso gratius communitate, imo unitate creditum, et compage Ecclesiae. Multa bona in sponsae cumulavit praekonium, quibus se delectatum ostendit: sed nunquam sic expressit congaudentis affectum sicut hic, ubi et luminis crinis commemorata est unitas. Quomodo non maximum erit ejus gaudium, ubi maximum conservatur mandatum? *Mandatam, inquit, novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexistis vos.* Oculi Ecclesiae, doctores sunt, quos qui tangit, tangit pupillam oculi Domini. Crines vero, plebes credentium. In utrisque est sponso grata unitas. *In hoc, inquit, cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem (Joan. xiii, 34, 35).* Consensus duorum vel trium preces impetrabiles facit (*Matth. xviii, 20*); quanto magis totius Ecclesiae in Christo consensus? Quomodo non impetrat unitas, quae ipsum cor Domini penetrat? *Vulnerasti, inquit, cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.* Quid enim in toto muliebri ornatu plus allicit et afficit amantis affectum, quam crines compositi? Sed quid conamur laudibus cumulare crines sponsae ambitioso comptos et collectos ornatu? Magis subest plangendi copia quam applaudendi.

6. His diebus cernimus divulsos misere et laceros sponsae crines, et inter se pugnare Ecclesiae plebes pro Ecclesia. Cernis hoc et tu, Jesu bone, et nihil te movet ista divulsio? non te sponsae tuae vulnus tam grave vulnerat? Si unitas ad gratulationem cor tuum vulnerat, dissidium ad compassionem vulnerare te debet. Movet te unitatis et uniformitatis dispositio: moveat te eorum quae unita fuerunt dissipatio. Divisi sunt crines tui et disparati ab invicem, imo et contra invicem. Utrique a sponsae collo pendere se jactant, et de proprietate gloriantes alios a se divellere tentant. *Novit Dominus qui sunt ejus, et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.* Geminum hoc habens signaculum, ut Paulus loquitur (*II Tim. ii, 19*), immobilis manet sponsa ipsius inter impias manus undique convellentium illam et lacerantium. Reges terrae et principes convenerunt in unum adversus Christum Dominum (*Psal. ii, 2*), et adversus sponsam ejus. Sed sponsa Sponsum novit, ut non sequatur alienum, sed ipsum. Non ignorat se ipsam, non ignorat cujus sponsa sit: ideo non vult egredi, nec abire post greges sodalium. Et si sodales fuerunt, jam quidem non sunt. Exierunt ex nobis, sed non sunt ex nobis. Quomodo sodales sunt, qui amici non sunt? Amicus enim sponsi stat et audit; et gaudio gaudet propter vocem ejus (*Joan. 3, 29*). Isti vero non audiunt nec gaudent ad vocem sponsi, sed magis ad vocem imperatoris Romani. Nisi (quod verius fatemur) non tam gaudent, quam timent ad rugitum ejus. Sed novit Dominus qui sunt ejus, non qui sunt Imperatoris. Ideo moveri non possunt ad fremitum Leonis (3), quia immobili divinae notitiae continentur signaculo.

7. Bonum enim signaculum notitia Dei. Notitia quae secundum propositum est, secundum quod vocati sunt sancti. Firmum est signaculum hoc notitiae ejus, quia nihil ei deperit. Non tantum non deperit ei nihil: sed ipsa salvandos parit, ipsa praedestinat, ipsa signat quos suos esse velit. Geminum signaculum, divinum propositum, et humanum studium: divina providentia, et humana diligentia. Nam de diligentia subdit Apostolus: *Et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.* Vide duas hujus signaculi partes: unam divinae tantum gratiae, alteram et gratiae et libertatis; illam propositi, hanc adjutorii. Secunda haec pars libertatis nostrae infirmum arbitrium dirigit; nam prima praedestinando disponit. In prima qui sunt ejus Dominus praeviendo novit: in secunda nobis innotescit. Illa causa, haec est illius effectus. Illud signaculum immobile est; hoc probabile. Illud signaculum est, istud signaculi signum. Illa radix est, hic fructus; et a fructibus istis cognoscetis eos, qui nominant nomen Domini. Nam ipse in beneplacito suo novit qui sunt ejus, et ponit eos ut fructum hunc plurimum afferant. Ideo dicit,

(3) Alludit ad antipapam Petrum Leonis.

Discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini: qui ejus esse se dicit, non discedat ab unitate. Nec discedere potest quisquam illorum quos divina formavit et firmavit notitia. Denique et capillus de capite Ecclesiae non peribit. Capilli enim ejus omnes numerati sunt, omnes signati signaculo praedestinantis notitiae. Sine poenitentia est ista notitia: ideo firmum stat fundamentum, Domini habens signaculum, divini propositi adjutorium, et arbitrii nostri conatum. Isto qui ligantur crines signaculo, non poterit eos quisquam rapere de capite sponsae. In manu tua, Domine, omnes crines sponsae, et non rapiet eos quisquam de manu tua. Tene, Jesu bone, quos tenes, et recollige quos nosti: et qui tuum se novit, qui dicit, Domini ego sum; qui nominat nomen Domini, discedat ab iniquitate, accedat ad unitatem Ecclesiae, ad unitatem capitis et corporis, id est, sit crinis colli, et crinis unus.

8. Nihil sic sponsi cor vulnerat, nihil permovet affectum, et animum penetrat, quomodo unitas sponsae, et ea ipsa inter diripientium servata, et quasi solidata conatus. Episcopi religiosi proprias deserunt sedes, de civitate in civitatem fugiunt a facie persequentis. Deo devoti et clerici, et monachi, tribulationibus et contumeliis affecti, rapinam bonorum suorum cum gaudio sustinent, cognoscentes se meliorem habere et manentem substantiam in unitate fraternae et ecclesiasticae charitatis. Si enim omnem substantiam suam dederit homo pro charitate, quasi nihil despiciet eam (*Cantic. viii, 7*). Quidam equidem libertatem ecclesiasticae communionis muneribus redimunt. Bona redemptio, sed venditio turpis. Quid vendis quod ipse condemnas? Si schismaticos

reputas qui a te separati sunt, non debueras pretio inductus erroris sui illis permisisse licentiam. Si schisma reputas, cur libertatem ejus muneribus venditas? Si autem ecclesiasticae unitatis apud nos veritas est, quid illam divellere **101** tentas? Si Petri sedem successionis jure tenes, cur non Petri sententias vindicas in eos, quos schismaticos arbitraris? *Pecunia*, inquit, *tua tecum sit in perditionem* (*Act. viii, 20*). Nunc vero dicis: *Pecunia tua salva mihi sit, anima vero eat in perditionem*. Quomodo enim non perditio est, ubi ab unitate corporis separatio est? *Nec mihi*, inquit, *nec tibi sit, sed dividatur* (*III Reg. iii, 26*). Ita et tu pecunias tollis, cum animas non potes. Tolle quod tollis: munera tolle tibi, animas Ecclesiae relinque. Nam et ipsa nisi animas non quaerit. Corporalia autem apud te bona spargant, ne bona animae dispergant tecum. Qui enim non colligit cum Ecclesia, dispergit. Signanter satis ait: *Qui non colligit mecum, dispergit*. Collectio namque unitatis rationem continet, sicut dispersio innuit separationem. Ecclesia cum sponso dicere novit: *Qui non est mecum, contra me est* (*Matth. xii, 30*). Nihil medium relinquit: aut colligis cum illa, aut certe dispergis; aut cum illa es, aut contra illam. Tu autem dicere (ut aiunt) soles: Si non vis dispergere mecum, saltem non colligas cum illis. Si non es me-

cum, saltem non sis contra me. Sufficit, si nec noster sis, nec adversariorum (4).

9. Sed non ita noster Jesus, qui ait, *Noster es, an adversariorum* (*Josue, v, 13?*) medium nil relinquens. Numquid, Jesu bone, non est resina in Galaad? Quare ergo non est sanata. Domine, contritio sponsae tuae (*Jerem. viii, 22*), vulnus et livor et plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo? (*Isa. i, 6*). Potasti, Domine, satis dilectam tuam vino compunctionis? quando oleo fovebis, oleo sancto tuo? Oleum autem peccatoris non impinguabit eam. Nam et qui ex adverso sunt, oleum habere se jactant. Quid enim nisi oleum venditant, dum blandiuntur, dum pollicentur honores, dum munera proponunt? Oleum istud non sanat, sed magis scindit. Ideo, sicut vinum eorum, ita et oleum eorum. Equae lancee pensanda sunt verba et verbera eorum. Renuit consolari anima mea ab uberibus consolationis eorum. Ipsi enim sicut lamia nudaverunt mammam: lactant inde catulos suos (*Thren. iv, 3*), non Ecclesiae filios. Ecclesia enim mammam suas habet. Idcirco in laudibus ejus statim sequitur: *Quam pulchrae sunt mammae tuae, soror mea sponsa!* Revoca, Domine Jesu, filios tuos, qui aberrant, ad lactis hujus dulcedinem; ut ex ore lactentium perficias laudem, cum destruxeris inimicum et victorem. Ideo festina et ejice ad victoriam iudicium, ut habitent in unum qui invocant nomen tuum: quoniam in hac unitate mandas benedictionem et vitam per omnia saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXXI.

Quam pulchrae sunt mammae tuae, soror mea sponsa! Pulchriora sunt ubera tua vino, etc. (*Cant. iv, 10.*)

1. Leniter sunt a nobis perstringenda nunc ubera sponsae, quae superius non uno in loco studiosius pressa sunt; et nescio an ex toto expressa. Fortasse et modo tacta novum aliquid nobis effundant, Quis non avide et cum spe bona ad ubera currat, quae sic sponsus laudare curavit? Haec ubera sunt, quorum nos Petrus quasi modo genitos infantes lac concupiscere hortatur (*I Petr. ii, 2*). Et commendatio praesens nonne vim quamdam invitationis videtur obtinere? *Quam pulchrae sunt*, inquam, *mammae tuae, soror mea sponsa!* Non est simpliciter et sine expressione laus tanta profusa, sed ipse pronuntiationis modus admirationem et oblectationem proferentis demonstrat. Quae tamen est hujus ordinis ratio? Cur post oculum et crinem statim ad mammam sermonem

(4) Non alius hic num. 8 pungi videtur, quam Alexander III, cui objectus fuit a Friderico imperatore antipapa Victor. Hunc auctor destructum cupit in fine sermonis: ubi *ultorem* antea legebatur, non *Victorem*, quae genuina lectio est ex codice Vallis-Clarae.

deflectit? aut cur in illis unitas commendatur, in his commemoratur pluralitas? Mihi quidem in capitulo superiori mentis quidam et cogitationum excessus ad Deum videtur innui; sobrietas vero et temperantia ad parvulos in isto. Ibi unum necessarium est; hic sollicitudo, et sermo doctrinae partiendus in plura. Ibi intemperantia fervidi amoris et collecta in **102** unum, et constricta, et penetrans, ipsum dilecti pectus sauciat: hic temperata doctrina, et sermo sobrius lacteo quodam potu parvulos satiat. Vides quomodo nihil medium relinquitur in laude sponsae: sed cum Paulo aut mente excedit Deo, aut condescendit nobis. *Charitas enim*, inquit, *urget nos* (*II Cor. v, 13, 14*). Ad quid urget nos? Numquid ad excessum? Non utique ad excessum, sed ad condescensum, Res illa est voti, haec obsequii: illic intemperantis affectus summus, hic temperantis. Bonus odor plane haurire ibi, et hic exhauriri. Primo ibi infundi, postea hic effundere: inebriari ibi, et hic inebriare. Bona vicissitudo talis, si tamen modo talis.

2. Ordinatione tua, Domine, haec vicissitudo perseverat, vicissitudo contemplationis et consolationis. An non beatus, cui omnia vitae momenta in hoc decurrunt, ut vel Christo vulnera charitatis infigat, vel pietatis ubera porrigat subditis? Ego, si quando (si tamen aliquando) inebriatus ab ubertate domus tuae, Domine, distenta ubera inde reportare videor; tot, tam variis et tam molestis exciccantur negotiis incurrentibus, ut mox arentia reddantur, quae prius eruditionis et gratiarum ubertim lacte rorabant. Felix quidem qui sancta interpolatione aliqua talia in se continuat studia, ut vel in ipsum (ac si ita dicam) sapientiae cor et secretarium penetret; aut ubera inde referat voluptatis illius ubertate referta. Sponsa plane est, quae novit hujusmodi variare vices. Ideo in laude ipsius post contemplationis excessum, de consolationis et doctrinae uberibus sermo statim contextitur! *Quam pulchrae sunt mammae tuae!* Purus oculus, et pulchrae mammae. Ille sponso, et haec filiis sponsi. Ille ideo unus dicitur, haec plures; quia varia debet esse uberum temperatura, pro sugentium qualitate diversa. Vide quomodo Paulus Judaeis factus est Judaeus, et iis qui sine lege erant, quasi et ipse sine lege esset, infirmus infirmis (*I Cor. ix, 20-22*). Nonne velut tot applicat discipulis ubera, qui se in tot transformat genera? Quid aliud molitus est temperatura tam multiplici, nisi ut leniter et lactis more teneris auditorum ejus doctrina influeret animis? Tot videtur abundare mammis, quot modis arte ingeniosa capacitati se infirmorum coaptabat. *Factus sum*, inquit, *in medio vestri tanquam parvulus in medio parvulorum, quomodo si nutrix foveat filios* (*I Thess. ii, 7*).

3. Et si vultis, duas vobis mammam maternae pietatis assignabo; imo idem ipse Paulus assignat, cum dicit quia *pietas ad omnia utilis est, consolationem habens vitae quae nunc est, et futurae* (*I Tim.*

A iv, 8). His uberibus geminis erga subditos abundare debet, qui doctoris et patris in Ecclesia locum occupat; his muniri mammis a dextris et a sinistris, ut qui ei commissi sunt potentur a lacte, et satientur ab uberibus consolationis ejus. Harum alterum reputa sinistram, alteram dextram: sinistram, in temporalibus subsidiis; dextram, in spirituali consolatione: qui miseretur, in hilaritate; qui tribuit, in simplicitate (*Rom. xii, 8*). Qui juxta Apostolorum principem gregi commisso providet non coacte, sed spontanea (*I Petr. v, 2*), mammam hic sinistram exhibet: et Ecclesiae promittitur in prophetia Isaiae, quod *regum mamilla* lactabitur (*Isai. lx, 16*). *Mamilla*, inquit, et non Mamillis, eo quod regum est temporalibus praecipue bonis Ecclesiam fovere; haec enim sinistra ejus est, in qua sunt divitiae et gloria (*Prov. iii, 16*). Dextra quidem mamilla sic nos Paulus informat: *Consolamini*, inquit, *pusillanimes* (*I Thess. v, 14*); et, *Consolamini eum qui hujusmodi est, ne abundantiore tristitia absorbeat* (*II Cor. ii, 7*); item, *Vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis* (*Galat. iv, 1*). Et, ut ita dicam, sunt qui sinistram tantum mammam ex officio habent, sicut ii, quos supra diximus, reges et principes. Et sunt quibus ex officii, sui jure impendit dexteram maxime praebere mamillam, sicut sacerdotes Domini et doctores, quorum labia custodiunt scientiam, et lex Domini requirenda est ab eis (*Malach. ci, 7*). Hi enim magis a subditis plebibus carnalia metunt, quibus spiritualia seminant. Qui vero possessionibus cunctis renuntiant, qui rebus temporalibus valedicunt, se suaque omnia monasterio tradentes, et ex toto in jus abbatis transeunt, nullam sui sibi curam relinquentes de caetero, tales utique gemino consolationis lactandi sunt ubere. Ideoque neutro hoc carere debent qui talibus praesunt, ne mutilum et velut detruncatum videantur pectus gestare, una **103** deformiter mamilla contentum. Qui vero utroque destituuntur, locum hunc in Ecclesia et sibi damnose tenent, et quantum ad alios periculose, ne forte lingua lactentis adhæreat palato, dum arentia sunt ubera matris. Peregrina est plane haec laus ab illis in praesenti facta ad sponsam: *Quam pulchrae sunt mammae tuae, soror mea sponsa!* Simulque advertite, quod non omnes pulchrae sunt mammae. Non est enim speciosa laus in ore peccatoris (*Eccli. xv, 9*). *Fili*, inquit *si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis* (*Prov. i, 10*). Vide quomodo quorundam ubera non modo non vult speciosa haberi, sed vult suspecta. Idcirco ista commendat, ut bene noris ad quae te debeas tuto conferre.

4. *Quam pulchrae sunt mammae tuae! Meliora sunt ubera tua vino*. Duo sunt quae ponit in laude uberum istorum; pulchritudinem, et virtutem. Alterum convenit amanti; alterum lactenti. Quid enim lactentis refert, si pulchra sunt ubera, dummodo sint ubera, et redundantia lacte salubri? Pul-

chritudinem ergo pro se commemorat; et lactis gratiam pro suis. Et si non ipse melius sapis, pulchritudinem ad conversationis venustatem refer; ad doctrinam et eruditionem, quod restat in commendatione mammarum. Dulcius sugitur, ubi vita venustat sermonis virtutem. Et si spirituale aliquid vis, et expressum de pulchritudine earum audire, ad mulierum te studia mitto, quæ corporei decoris et cultus et operam gerunt, et assecutæ sunt artem. Quid enim magis affectant in ornatum pectoris, quam ne mammæ superexrescant; et deformiter fluitent, et pectoris ipsius occupent spatia? Ideo exrescentes et fluitantes fasciis pectoralibus stringunt, naturæ vitio arte medentes. Pulchra sunt enim ubera, quæ paululum supereminant, et tument modice: nec elata nimis, nec tamen æquata carni reliquæ; quasi repressa, sed non depressa; leniter restricta, non fluitantia licenter. Hoc quidem exemplo qui verba bona, verba spiritualia [Al. consolatoria] debet proferre, mulierum imitetur et studia, et industriam. Castigato utatur sermone, verborum non fluitent ubera, non sine lege ferantur; non pectus et quoddam secretarium mentis magis occupent, quam ornet; non habeant plus materiæ quam gratiæ; non plus carnis quam lactis. Purus et prudens sit sermo pro tempore. Accedat huc pietas, et pulchritudinis numeros teneat. Non habeat plus oris, quam pectoris, nec lactis fluxum patiat. Ex pectore debent ubera prodire, et inhære illi, non ipsum converti in illa. Ex abundantia cordis os loquatur, loquatur ex illa, non totum effundat. Restrungenda sunt ubera, ne nimis exuberent. Videas aliquos dum verba consolatoria plus æquo sectantur, in vana devolvi: et dum auditores longo pertæsos silentio, et quasi quadam subtristes acedia exhilarare volunt, petulantiam lascivia linguæ post utilia profluunt ad scurrilia, et modico frumento multum zizaniorum aut præseminant, aut superseminant. Loquuntur placentia, et doctrinæ panem in risu faciunt, sicut scriptum est (Eccle. x, 19): sed paulo post risum, sine pane, sine pane verbi salutaris. Non est adulterandum verbum Dei (II Cor. iv, 2), nec admixtione corrumpendum peregrina. Suis sit contentum uberibus, uberibus utriusque Testamenti. Hæc tibi memoriter in pectore hæreant, hæc tibi consolatorium et quasi lacteum sermonem ministrent, ista suggerant quod alii sugant. De pectore tuo erumpant radicibus, ut non sint affectata quæ dicis, sed de puro et præcordiali prolata affectu, juxta illud:

*Si vis me flere, dolendum est
Primo ipsi tibi.*

(HORAT. Art. poet. vers. 102, 103.)

Compassionis et congratulationis affectus intus nascatur tibi, sed per Scripturæ sacræ verba, ac si ubera quædam, ad educationem audientium profluat. Pudice quidem, ut in re seria; et petulantia absit, et serenitas adsit. Ad pulchritudinem enim mammarum accedit, si se paululum attollant, et tumeant,

modice tamen, ut habeant auctoritatis quantum sat est, austeritatis nihil.

5. Ideo et vino meliora dicuntur ubera. Sic enim in laude eorum statim sequitur: *Meliora sunt ubera tua vino*. Ubra gratiæ, ubera consolationis, austeritatis et duritia vino meliora sunt, quia efficaciora, et accommodata magis ad commutandum tristes et exasperatos affectus, et ad confovendum imbecilles et teneros. Facilius movent et fovent suavius. Verbum enim dulce, et mitigat inimicos, et amicos multiplicat (Eccli. vi, 5). Dulce Evangelii verbum, durum Legis. Et vide quomodo verbum dulce effera gentium corda convertit, et quasi marinos et salsos fluctus in lactis saporem. *Inundationem*, inquit, *maris quasi lac sugent* (Deut. xxxiii, 19). De apostolis hoc dictum est sub typo Zabulon et Issachar. Hodie qui amarus et turbidus fluit? ne desperes, adhibe ubera, instilla lac, forte et ipse cras lacteus fluet. Quis scit si non modica stilla totam massam convertat? *Dabit enim Dominus verbum evangelizantibus virtute multa*. Sterilis et infirma est severitas legis; et sine gratia præcipit, et sine venia punit, utroque ubere caret. In præfiguratione hæc continet, sed in actu non exhibet. Memento non Legis, sed Evangelii ministrum te esse, ministrum Jesu, qui in passione acetum, et in cœna vini veteris reprobatum acetum. Novatianus non habet mammam veniæ, nec Pelagius gratiæ. Ille naturæ inveteratæ et corruptæ bona prædicat, et ad justitiam sufficere dicit: hic divinæ naturæ bonitatem tollit, dum poenitentiam negat. Ille, ut sic dicam, revocat petentes, hic non suscipit poenitentes. Vetustatem ille propinat, hic austeritatem. Non habet ejus doctrina gratiæ lacteam novitatem, nec hujus dulcedinem. *Parasti*, inquit Psalmista, *in dulcedine tua pauperi Deus* (Psal. lxxvii, 12, 11). Pelagius dives est, non eget hac dulcedine: innascitur ei, non paratur. Pelagius dicit: Non indigeo: et Novatianus, Non indulgeo. Alter prædives est, alter prædurus. Para, Domine, para in dulcedine tua pauperi tuo, Deus: Tu para, tu repara, et non nisi in dulcedine tua. Magna multitudo dulcedinis, quæ de uberibus tuis, Domine, sugitur. Quoties post graves excessus ad ista accessi, pressi instantius; et quantam lactis expressi copiam, tu, Domine, nosti. Ubi abundavit delictum, abundavit et gratia (Rom. v, 20). Sufficiebat mihi ut divitiæ computarentur, si vel mererer veniam: et ecce abundavit et gratia. Mammarum pressi unam, et utraque influxit ubertim. Ideo sponsa tua gratiæ lacte potata, et satiata ab uberibus consolationis, didicit et ipsa ubera magis præbere quam vinum. Meliora enim sunt ubera ejus vino. Vinum vetustate acescit: ubera totum novum, dulce totum effundunt. Denique et timor foras mittitur, et charitas nunquam excidit (I Cor. xiii, 8). Hoc est mandatum novum ejus, semper recens dulcedo. Non potest amor esse, et dulcis non esse.

6. Meliora ergo sunt ubera tua vino. Vinum non malum, sed ubera meliora Meliora quidem sunt,

mixturam tamen non refugiant vini. Nam in sequentibus aliquanto post dicit: *Bibi vinum cum lacte meo* (Cantic. v, 1). Melius tamen si bibat lac solum, et sine vino: quia in vino terror est, in uberibus compassionis et gratiæ lenè blandimentum. Nam vinum licet in bono valeat et soleat accipi; hic tamen ex collatione uberum aliquid durum et forte significare videtur. Meliora sunt ubera ejus vino; quia melior est dulcis et fraterna compassio. Quasi non habentes ubera Paulus notat, quos sine affectione vocat (Rom. i, 31). Non potest in humano pectore uberibus carere pietatis sponsa sponso suo adhærens. Ipsi enim mons uber, mons incaseatus, mons coagulatus, mons pinguis. Quomodo de tanta lactis copia nil sponsa capiet, cui beneplacitum est in hoc monte habitare? Etsi in hoc monte sine intermissione habitare non possumus, recurramus frequenter: ascendamus, inebriemur uberibus. Sic enim Scriptura habet: *Ubra ejus inebriant te omni tempore, et in amore ejus delectare jugiter* (Prov. v, 19). Videte ad quem sensum uberum interpretationem deflectat: ad ebrietatem et oblectationem amoris.

7. Quid necesse est diutius in quærenda uberum ratione morari? magis vero quæramus ipsis inebriari. Meliora enim sunt ubera vino quia melior est misericordia super vitas (Psal. lxxii, 4): melior est amoris affectio quam afflictio carnis, et lacteus potus spiritualis novitatis, compunctionis vino. Ibi enim ostenduntur et gustantur dura, dum vetus homo repellitur et destruitur: hic in novitate vitæ, divini favoris lactea capimus blandimenta, nec fugæ sed refugii significationem. Bonum quidem vinum, sed ubera dulciora: bona compunctio, sed melior unctio. Odor enim unguentorum tuorum super omnia aromata. Jam studia vestra ad audiendum redintegrata video. Aviditatem vestram excitavit odor unguentorum sponsæ. Indiscreta quadam esurie illa vultis hodie uberibus superaddi: date inducias usque mane. Hodie sufficient ubera, crastino accedemus ad unguenta, eo votis nostris præstante effectum, qui uberum et unguentorum sponsæ suæ et commendator est et dator, Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXXII.

Meliora sunt ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata (Cant. iv, 10).

1. Exiguum est mihi olei et unguenti, fratres, et vos hodie vasa aertis tanta, tam vacua? Nec ducatis ad injuriam, quod vacua vasa vestra dico. Ego non inania per hoc, sed magis capacia volo intelligi, eo quod et avida, et idonea sint vobis ad capiendum ingenia. Quis ista implere sufficiat? Attenditis ad unguenta sponsæ, quanta sit illi aromatum copia: quasi non et instrumenti habenda sit ratio, per quod ad vos manare debent. Copiosa quidem materia, sed nihilominus attendite quid minister queat. Fiat quod vultis: non causabor inopiam, ne vos me non observatæ sponsonis incusetis. Instillabo mo-

dicum quod habeo olei vasis ingentibus, atque utinam aliquis Elisæus jubeat, cujus virtus nostro proventum bonum conatui tribuat (IV Reg. iv, 1-7). Quid ergo? nonne hic multi assident Elisæi, multi prophætæ, aut certe filii prophetarum? et hi omnes jubent; et si merita inferius essent, numerus ipse magni unius alicujus poterat vicem supplere, insillabo ergo aliquid de reliquiis unguentorum. Nam ipsa in capite libri copiose et sufficienter effusa meministis, et forte fæx illorum nondum est exinanita. Numquid et ego modo sum exhausturus illam? Ne speretis id a me: nec enim præsumo. Fertilis apud sponsam est unguentorum apotheca. Non est quod dicatis: Exhaustite, exinanite usque ad fundamentum in ea. Utinam contingat mihi in hac fæce infigi, nec solum pedem intingi in oleo, sicut scriptum est de Aser (Deut. xxxiii, 24). Fratres, si non meremur in olei dolium, in unguentorum copiam, cum evangelista Joanne immergi, si non meremur tam uberem unctionem; numquid desperabimus vel intinctionem, numquid saltem odorem? Nam et odor hic tantum commendatus est. *Et odor, inquit, unguentorum tuorum super omnia aromata*. Ubra pro sunt ut crescas, unguenta ne deficias. *Meliora sunt ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata*. Et ut hodiernum capitulum cum hesternum copulemus, dicamus ubera tenerorum esse, unguenta fortium.

2. Conferamus inter se ista tria: vina, ubera, unguenta. In vino, veteris hominis defectio; in ubere, novi refectio; in unguentis, quædam delectatio. Vino carnalis sensus inebriatur, et consopitur, et obruitur; ubere novus nutritur; unguentis adultus deliciatur. In primo homo vetus conficitur; in secundo novus reficitur; in tertio jam appropinquans ad perfectionem ineffabili lætitia afficitur. An non ordo bonus, ut de refectioe ad delectationem accedas, post lactis primitias ad unguentorum delicias? Et a principio Cantici hujus utraque ista, unguenta et ubera, et commemorata et copulata sunt in præconiis sponsæ. Nec exigua horum gratia, quæ toties replicat in laudem dilectæ, non contentus commemorasse semel. Nonne delectatum putas laudibus istis, quas tanto affectu, tam frequenter recenset? Est et quod ad te trahas de tanta sedulitate iteratæ laudationis: invitationem tuam puta hanc iterationem. Curre et tu in odore unguentorum istorum; imo cura magis ut hæc in te unguenta redeo- leant, ut et tu audire dignus sis, quia *odor unguentorum tuorum super omnia aromata*. Nec tantum semel hoc audias, sed iterato has tibi laudationes os dilecti loquatur. Recentia in te sint et quasi nova semper unguenta: non arescant, non exsiccantur, non exinaniantur. Oleum exinanitum nomen dilecti. Sed vide ut exinaniatur usque in te, non exinaniatur a te. Bonum est, si cum sponsa inchoes ab unguentis: sed non bonum nisi consumeris in unguentis. Alioquin tibi dicit Paulus: *Cum spiritu cæperis, nunc carne consummaris* (Galat. iii, 3).